

Lekce 8

Od této lekce prefigované členy (**π-** ογ- **περ-** atd.) nebudou uváděny se spojovníkem. Proto **πρωμε**, **ογρωμε**, **ταμαλγ**, **πειλαοс** atd.

Durativní věta [the durative sentence]

Durativní věta je složena z podmětu a predikátu, vždy v tomto pořadí. Existují tři typy durativní věty, které je možné rozpoznat podle druhu podmětu, který se [v ní] nachází.

i. *Určitý podmět (a definite subject)*: fráze s určitým členem nebo její ekvivalent (**πρωμε**, **παι**, **μαρια** atd.).

πρωμε βωλ = člověk uvolňuje¹

ii. *osobní podmětový prefix (a personal subject prefix)* durativní věty.

η-βωλ = on uvolňuje²

osobní podmětové prefixy:

Τ-	ΤΗ-	já (jsem)	my (jsme)
Κ-	ΤΕΤΗ-	ty (jsi)	vy (jste)
ΤΕ-		ty (jsi)	
Η-	ΟΕ-	on (je)	oni/ony (jsou)
Ο-			

iii. *Neurčitý podmět (a non-definite subject) (ογρωμε, ογλ, [∅]ρωμε, λαλγ, λαλγ ή-ρωμε atd.)*

ογλ- je/existe (there is)

ή-η- anebo **ή-η-** není/neexistuje (there is no[t])

ειс- hle

Tak např.:

ογλ-ογρωμε βωλ = (nějaký) člověk uvolňuje

ειс-ογρωμε βωλ = hle, (nějaký) člověk uvolňuje

ή-λαλγ βωλ = nikdo neuvolňuje³

S každým z těchto podmětů se mohou vyskytovat čtyři druhy predikátu zaměnitelně. Predikát následuje po podmětu.

Čtyři zaměnitelné predikáty durativní věty

(a) *infinitivní forma slovesa [viz níže]. βωλ* = uvolňuje

¹ angl.: the man is releasing or releases

² angl.: he is releasing or releases

³ no one is (there is not any) releasing or no one releases

(b) stativní forma slovesa [viz níže]. **ΒΗΛ** = je uvolněn/volný [popisuje statický stav (static condition) potom, co byla ukončena činnost uvolnění]

(c) předložková fráze anebo příslovce vyjadřující situaci⁴

(d) pro vyjádření budoucnosti pomocné **ΝΑ-** *bude* (will ..., is going to ...) doplněno infinitivem. **ΝΑ-ΒΩΛ** = bude uvolňovat

Čtyři druhy predikátu a tři typy podmětu se spojují do dvanácti možných větných forem (4x3).

Predikát = infinitiv

1. **ΠΑΧΟΕΙC ΒΩΛ** = můj pán uvolňuje
2. **Φ-ΒΩΛ** = on uvolňuje
3. **ΟΥΓΝ-∅ ΡΩΜΕ ΒΩΛ** = lidé uvolňují

Predikát = stativ

4. **ΠΕΙΛΛΑΟC ΒΗΛ** = tento lid je volný/svobodný
5. **Φ-ΒΗΛ** = on je volný/svobodný
6. **ΟΥΓΝ-∅ ΛΛΑΟC ΒΗΛ** = některé národy jsou volné/svobodné

Predikát = předložková fráze nebo příslovce vyjadřující situaci

7. **ΠΧΟΕΙC ΖΜ-ΠΕΨΗ** = pán je ve svém/jeho domě
8. **Φ-ΖΜ-ΠΕΨΗ** = on je ve svém domě
9. **ΟΥΓΝ-ΡΩΜΕ ΖΜ-ΠΕΨΗ** = v jeho domě jsou lidé⁵

Predikát = budoucnostní pomocné **ΝΑ-** doplněno infinitivem

10. **ΠΑΧΟΕΙC ΝΑ-ΒΩΛ** = můj pán bude uvolňovat
11. **Φ-ΝΑ-ΒΩΛ** = on bude uvolňovat
12. **ΟΥΓΝ-ΡΩΜΕ ΝΑ-ΒΩΛ** = lidé budou uvolňovat

Tyto predikáty jsou „durativní“ v tom smyslu, že vyjadřují trvalou, pokračující anebo (vše)obecnou činnost, proces nebo stav; anebo bezprostředně očekávanou (anticipovanou) činnost nebo proces.

Existují dvě formy negace.

(a) Negace s *určitým nebo osobním podmětem* je

(**Ν-**) Podmět (urč./osob.) + Predikát **ΑΝ**

Negativní **ΑΝ** následuje po predikátu a vždy se vyžaduje; negativní **Ν-** (**Μ-** před **Π** nebo nesylabickým **Μ**) je fakultativní a prefiguje se podmětu.

⁴ Příklady situačních předložek (situational prepositions): **ΕΧΝ-** na/nad, **ΜΝ-** s, **ΝΤΝ-** v, **ΝΑΖΡΝ-** v přítomnosti, **ΟΥΒΕ-** (na)proti, **ΖΛ-** pod, **ΖΙ-** na, **ΖΗΝ-** v, **ΖΡΑΪ ΖΗΝ-** v, **ΖΡΑΦ=** pod, **ΖΛΡΑΤ=** pod, **ΖΙΧΝ-** na/nad, **ΖΡΑΙ ΖΙΧΝ-** na/nad. Situační příslovce (situational adverbs) zahrnují **ΤΤΑΓ** je tam, **ΤΤΟΟΥ** (je) dnes, připadá na dnešní datum, **ΤΩΝ** (je) kde?, kde je?; **ΤΑΪ** (je) zde (pouze ve frázi **ΕΤ-ΤΑΪ** = který je zde).

⁵ there are people in his house

ῆ-παχοεις βωλ ἀν = můj pán neuvolňuje
ῆ-ق-βωλ ἀν = on neuvolňuje

ῆ-πεῖχαοс βηλ ἀν = tento lid není svobodný
ῆ-ق-βηλ ἀν = on není svobodný

ῆ-πχοειс շմ-պեզի ἀн = pán není ve svém domě
ῆ-ق-շմ-պեզի ἀн = on není ve svém domě

ῆ-παχοειс նա-βωλ ἀн = můj pán nebude uvolňovat
ῆ-ق-նա-βωλ ἀн = on nebude uvolňovat

(Všechny výše uvedené příklady mohou být bez **ῆ-**.)

(b) Negace s neurčitým podmětem je

մՆ- Podmět + Predikát

Zde sa **մՆ-** anebo **ԻՄՆ-** objevuje na místě **օγն** a **եւ-**.

մՆ-∅ρվմէ բվլ = nikdo neuvolňuje; lidé neuvolňují atd.
մՆ-∅լլօс բհլ = žádné národy nejsou svobodné
մՆ-∅րվմէ շմ-պեզի = žádní lidé nejsou v jeho domě; nikdo není v jeho domě atd.
մՆ-∅րվմէ նա-բվլ = žádní lidé nebudou uvolňovat; nikdo nebude uvolňovat atd.

Osobní podmětové prefixy s **նա-** budoucnosti:

Ւ-ՆԱ-	ՏԵ-ՆԱ-
Կ-ՆԱ-	ՏԵՏՆԱ- (sic)
Ե-ՆԱ	
Վ-ՆԱ-	ԸԵ-ՆԱ-
Շ-ՆԱ-	

Adjektivní význam stativu

Mnoho stativů má význam českého adjektiva, jak ukazuje seznam (je plný, je lehký ...). Ve skutečnosti má koptština několik různých způsobů pro vyjádření adjektivního významu:

(a) adjektivum jako takové

շալ ῆ-պոնիրօс = zlý soud/rozsudek
օյպոնիրօс ու = on je zlý
զ-օ ῆ-պոնիրօс = on je zlý

(b) podstatné jméno v jistých konstrukcích

շալ ῆ-նօյթէ = božský soud/rozsudek
օյնօյթէ ու = on je božský

q-o ḥ-∅ΝΟΥΤΕ**** = on je božský

(c) stativ v durativní větě

q-ΜΕΩ = on je plný

(d) verboid⁶

ΝΑΝΟΥ-Q = on je dobrý

Komparativ adjektivního významu se vyjadřuje přidáním příslušné předložky srovnání jako např. **ε- ΕΡΟ=** než anebo prostým určitým členem v kontextu, který věci objasní.

ΠΚΟΥΓΙ ΕΡΟ-Q = někdo, kdo je *menší* než on⁷ (malý vzhledem k němu)

ΑΨ ΠΕ ΠΝΟΙΟ. ΠΝΟΥΒ ΠΕ ΧΗΝ-ΠΙΕΡΠΙΕ ΠΕ = Co je *větší*? Je to zlato nebo je to chrám?

ΤΕΤΗΝ-ΨΟΒΕ Ε-ΖΑΖ = vy jste *cennější* (stativ) než mnozí

Superlativ se vyjadřuje přivlastňovacím členem (**ΠΕΥ- ΤΕΥ- ΝΕΥ-**) anebo prostým určitým členem v kontextu, který věci objasní.

ΠΕΥΝΟΙΟ = *největší* z nich [jejich-velký (their-great-one)]

ΑΨ ΠΕ ΠΝΟΙΟ ΗΓΗΤ-ΟΥ = Který je *největší* mezi nimi?

ΠΖΛΧΟ = *Nejstarší* (administrativní titul v klášteře)

Přímé předměty (direct objects)

Po infinitivu sloves činnosti, která je činěná (vůči) někomu [verbs of action-being-done-to-someone] (tzv. *tranzitivní slovesa*), může následovat výraz/vyjádření přijímatele nebo cílu činnosti, který nazýváme *přímý předmět* (direct object) slovesa. U velkého množství infinitivů je signálem přímého předmětu předložka **Ή- ΉΜΟ=**.

q-ΒΩΛ ΉΜΟ-C = on uvolnil/odvázal *ji*

q-ΒΩΛ ΉΜΟ-OY ΕΒΟΛ = on je ničí

Τ-ΝΑ-ΕΙΡΕ Ή-ΝΑΪ = já udělám *tyto věci*

q-ΚΩ ΕΒΟΛ Ή-ΠΕΨΩΝ = on odpouští *svému bratru*

Τ-ΚΩ ΉΜΟΔ ΕΒΟΛ = já *mu* odpouštím

U některých infinitivů je signálem přímého předmětu nějaká jiná předložka.

q-ΨΙΝΕ Ή-ΣΑ-ΠΕΙΡΨΜΕ = on hledá tohoto muže

Τ-ΨΙΝΕ Ή-ΣΑΦ-Q = já hledám (je)ho

СЕ-ΝΑΥ Ε-ΤΠΟΛΙC = on vidí město

Κ-ΝΑΥ ΕΡΟ-C = ty vidíš to

V negacích negativní **ΑΝ** může být před nebo po přímém předmětu.

⁶ bude vysvětleno později

⁷ the one who is lesser than he

ὴ-τ-να-ειρε ἀν ἦ-ναι	nebudu dělat/neudělám tyto věci
ὴ-τ-να-ειρε ἦ-ναι ἀν	
ὴ-τ-να-ειρε ἀν ἔμο-ογ	nebudu dělat/neudělám je
ὴ-τ-να-ειρε ἔμο-ογ ἀν	
ὴ-τ-ψινε ἀν ἕνσφ-ῷ	já nehledám ho
ὴ-τ-ψινε ἕνσφ-ῷ ἀν	

Je důležité učit se u každého tranzitivního infinitivu předložku/-ky, které označují jeho přímý předmět (napr. „εἰπε οὐ-ΜΟ= dělat“; „ψινε οὐκα- hledat“).

Tranzitivní infinitivy se mohou, samozřejmě, používat i bez vyjádření přímého předmětu.

СЕ-ХВ ГАР АГВ Н-СЕ-ЕИРЕ АН = Oni totiž říkají a oni nedělají.

Infinitivy, které se nikdy nevyskytují s přímým předmětem (**μοι** = zemřít, **ογκωψ** = stát se bílý) se nazývají *intransitivní*.

Doplňkový predikát (additional predicate) po přímém předmětu

V závislosti na významu infinitivu může po přímém předmětu následovat doplňkový predikát (druhý přímý předmět [second direct object]). (Jedná se o slovesa jako např. *dělat*, *poslat*, *určit*, *(za)volat*, *vidět* atd.)

Doplňkový predikát může být

i. **Ν-** plus subst. nebo adj. (typicky bez člena).
Ψ-ΕΙΡΕ ΉΜΟ-ΟΥ **Ν-**^Ø**ΩΛΛ** = On činí je *otroky*

ii. předložka nebo spojka plus podst. jm. nebo příd. jm.

СЕ-ХІ ТІМО-Қ ӘФС-ПРОФНТНС = Oni mají/považují ho za *proroka*⁸ („jako proroka“).

iii. doplňující cirkumstanciál (completive circumstantial) – bude vysvětlen v 15. lekci.
εε-ΝΑΥ ΕΡΟ-Ψ ΕΨ-ΒΗΚ = Vidí ho *odcházejícího*.

Ingresivní význam tranzitiv

Nakonec je třeba vědět, že v zásadě jakýkoliv tranzitivní infinitiv bez přímého předmětu může také vyjadřovat proces, který vstupuje do jistého stavu (the process entering into a state). Toto se nazývá „ingresivní“ význam (vstupující-do [entering-into]).

ενωλ (uvolnit/osvobodit), ingresivní smysl = stát se svobodný
ενωλ ενωλ (zničit), ingr. = vzít za své
κατ (stavět), ingr. = stát se/být postavený
μτον (občerstvit/osvěžit), ingr. = stát se občerstvený/osvěžený

Ingresivní význam je obvyklý pouze u jistých infinitivů.

⁸ They hold him to be *a prophet*.

Konstruktová participia (construct participles) (participium constructum, p.c.)

Malý počet egyptsko-koptských sloves má také adjektivní formu, která se nazývá *construct participle*, které vyjadřuje všeobecnou bezčasovou činnost anebo proces,⁹ něco jako anglické *participium*.

Konstruktová participia končí spojovníkem a musejí být doplněna frází s členem (article phrase), obvykle s nulovým členem. Jejich *jediné* použití je vytvářet složená adjektiva: nemají žádný jiný účel. Obvyklá zkratka je „p.c.“.

με milovat, p.c. **μαϊ-** milující, **μαϊ-θητε** zbožný (milující Boha), **μαϊ-ψῆμο** pohostinný (milující cizince), atd.

κικε zvednout, p.c. **κακι-** zvedající, **κακι-θητ** arogantní (zvedající mysl)

χλωσ být/stát se sladký, p.c. **χαλᾶσ-** jsoucí sladký, **χαλᾶσ-θητε** (sladký slovy [sweet with words])

Tři slovesná předrozšíření (*verbal preextensions*) se prefigují infinitivu nebo stativu, aby změnila jejich lexikální význam, jako kdyby byly modifikovány adverbiiem.

Ἐπικε- = také, dodatečně, navíc, mimo to, kromě toho, dokonce

Ἐφῆπ(ῆ)- = první, nejprve, poprvé, předem, předtím

Ἐπογε- = víc(e), ještě víc, velmi

Tak např.: **φαχε** = mluvit, **Ἐπικε-φαχε** = také mluvit, dokonce mluvit, **Ἐφῆπ(ῆ)-φαχε** = mluvit první, předtím mluvit, **Ἐπογε-φαχε** = mluvit víc, mnoho mluvit.

Verbal auxiliaries.

Něco jako pomocná částice (future auxiliary) **να-**, následující *verbal auxiliaries* se mohou časovat jako slovesa a mají další infinitiv přímo sufikovaný.

μερε- míti rád

ογεψ- cítit

πρῶ- pro jednou ..., uspět v ...

ταψε- často, velmi

ογεζῆ- opět, znova, zase

ψ- nebo **εψ-** moct, být schopen

χπι- nebo **χπε-** muset

φ-μερε-ογψμ = má rád/miluje jist/jedení(?) [= rád jí]; **φ-να-χπι-ει** = bude muset přijít; **ῆνεψ-ψ-βωκ** = nebude moct jít, ale **ῆνεψ-χλαχγ βωκ** = nikdo nebude moct jít.

Slovníček

Viz slovesa výše.

Slovesa, která nemají stativ

μεεγε ε-/χε-	myslet na, přemýšlet o// myslet, že
ραψε ῆ-/ῆμο=χῆ-	radovat se, těšit se z
σοπῖ ῆ-/ῆμο=	prosit, utěšit
σοογη ῆ-/ῆμο=	seznámit se s, poznat, vědět
ψαχε ῆ-/ῆμο=χῆ-	mluvit, říkat
*πιστεγε ε-	věřit
*βαπτιζε ῆ-/ῆμο=	(po)křtit
*μετανοει	litovat, kát se

⁹ general tenseless action or process

*παραδίδογ ῆ-/ῆμο=	zradit
*ἀρνλ ῆ-/ῆμο=	popřít

A.

†-μεεγε. σε-μεεγε. τε-μεεγε. ḥ-σε-μεεγε αν. †-μεεγε ερο-ϙ. κ-μεεγε ερο-Ϊ. ḥ-γ-μεεγε αν ερο-Ϊ. κ-μεεγε αν ερο-Ϊ. ḥ-πειρφωμε μεεγε αν. ḥ-τεϊςχιμε μεεγε αν. ḥ-νενκνηγ μεεγε αν. ḥ-ν-[∅]ρφωμε μεεγε. ογ-ῆ-ογρφωμε μεεγε. ογ-ῆ-[∅]ρφωμε μεεγε. εις-ογρφωμε μεεγε. εις-πειρφωμε μεεγε.

B.

†-ταειο ḥμο-ϙ. τε-σοπ-ῆμο-η. σ-σοογη ḥμο-ογ. τετ-ῆ-πιστεγε ερο-Ϊ. κ-βαπτιζε ḥμο-σ. ϕ-παραδίδογ ḥμο-[∅]. τ-ῆ-αρνλ ḥμω-τ-ῆ. σε-ταειο ḥμο-κ. †-σοπ-ῆμο-ϙ. τε-σοογη ḥμο-η. σ-πιστεγε ερο-ογ. τετ-ῆ-βαπτιζε ḥμο-Ϊ. κ-παραδίδογ ḥμο-σ. ϕ-αρνλ ḥμο-σ. τ-ῆ-ταειο ḥμω-τ-ῆ. σε-μεεγε ερο-κ.

C.

- a. †-ταειηγ. τε-ογοχ. σ-μοογτ. τετ-ῆ-ον-∅. κ-ταειηγ. ϕ-ογοχ. τ-ῆ-μοογτ. σε-ον-∅. πχοεις ταειηγ.
- b. †-ταειο. †-ταειηγ. τε-ογχαι. τε-ογοχ. σ-να-μογ. σ-μοογτ. τετ-ῆ-ων-∅. τετ-ῆ-ον-∅.
- c. κ-ταειο. κ-ταειηγ. ϕ-ογχαι. ϕ-ογοχ. τ-ῆ-να-μογ. τ-ῆ-μοογτ. σε-ων-∅. σε-ον-∅.
- d. π-χοεις ταειο. π-χοεις ταειηγ. †-շ-մ-πεգ-րպ. τε-նմա-γ. σ-շ-մ-πեգ-րպ. τεտ-ῆ-նմա-γ. κ-շ-մ-πեգ-րպ.
- e. ϕ-նմմա-γ. τ-ῆ-շ-մ-πեգրպ. σε-նմմա-γ. πχοεις շ-մ-πեգրպ. †-նա-ταειο ḥμο-ϙ. τε-նա-օγχαι. ϕ-նա-օյոպ.
- f. զօյաձ. սեօյաձ. սեօյոպ. սնամօց. տետափոն-∅. կնադայո հմօց. զնաօյչայ. տ-ննամօց. սենափոն-∅.
- g. πχοεις նադայո հմօց. ՚մետաու էշրայ չշննանօւ. սեմետաու.
- h. զվալք մ-ն-պ-է-վ-է-թ. զվալք ն-մ-մ-ա-ս. զվալք հ-մ-օ-ց.
- i. զ-ταειηγ ն-ո-յ-տ-է ն-ի-մ. ն-տ-օ-յ շ-ն-պ-ո-ն-ի-ր-օ-ս է-ր-օ-կ ն-է.